

Формування інноваційної моделі наукової бібліотеки в Ісламській Республіці Іран

...Країни світу, маючи різні можливості (економічні, політичні, культурні), перебувають на різних етапах шляху, що веде до суспільства знань. У кожній з них сформувалося своє розуміння поняття й ролі сучасної бібліотеки, діють різні бібліотечні моделі. Бібліотечна галузь України, мобілізуючи всі наявні можливості держави та ефективно використовуючи досвід зарубіжних країн, упевнено крокує шляхом власного розвитку й бере активну участь у формуванні єдиного світового інформаційного простору. Одним з основних її завдань є забезпечення міжнародного співробітництва країни у сфері формування і використання інформаційних ресурсів, репрезентація нашої держави в профільних міжнародних об'єднаннях та асоціаціях, сприяння формуванню позитивного іміджу України у світовому співтоваристві¹. Тому для вирішення нагальних питань модернізації української бібліотечної галузі, а отже, інтеграції її у світовий інформаційний простір україно важливо мати уявлення про моделі сучасної бібліотеки в різних зарубіжних країнах, зокрема і в Ісламській Республіці Іран.

Якщо брати Іран періоду до Ісламської революції (до 1979 р.), то в інформаційній галузі цієї країни, як зазначає американський бібліотекознавець Дж. Гарвей, можна виокремити чотири досягнення: Бібліотека університету медичних наук Ірану при Міністерстві науки та вищої освіти, яка надавала MEDLINE послуги для багатьох близькосхідних користувачів; Інформаційний відділ Національної іранської нафтової компанії, що здійснював пошук літератури на стрічках (сторінках) Американського нафтового інституту; Тегеранський центр оброблення книг (TEBROC), який займався реферативним та індексаційним обслуговуванням у країні шляхом упровадження служби аналізу літератури, підготовки і видання бібліографічних, довідкових матеріалів для наукових потреб; Іранський дослідний інститут наукової інформації та документації (IRANDOC), якому вдалося розробити код і систему міжбібліотечного абонементу².

Наприкінці ХХ ст. з приходом Інтернету (в Ірані це 1993–1994 рр.)³, бібліотеки Ісламської Республіки Іран, як і більшість зарубіжних книгозбірень, втратили свій абсолютний пріоритет у галузі інформаційного

---

¹ Місія, статус, завдання бібліотеки // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/library/tasks.html>.

² Harvey J. Information service in the Islamic Republic of Iran // International Library Review. – 1988. – Vol. 20, Iss. 3. – P. 273–306.

³ Internet dar Iran: chaleshaye enkelab va demokrasi // Radio zamaheh. – Mode of access: http://radiozamaaneh.com/special/2008/05/post_529.html.

забезпечення й змушені були шукати нові форми роботи, нові підходи до формування своїх фондів, до обслуговування користувачів, задіюючи для цього сучасні інформаційні технології. Реалії життя вимагали не тільки змін в організації практичної діяльності бібліотечних установ, а й більш якісних, ґрунтовних бібліотекознавчих, бібліографознавчих, книгознавчих досліджень, узгодження бібліотечної теорії й практики, докорінної перебудови інформаційного обслуговування науки, адаптації сервісної політики до постійно зростаючих інформаційних потреб громадян, суспільства загалом.

Першими за обґрунтування необхідності переходу іранських бібліотек до інноваційних форм роботи взялися тамтешні вчені. Активними пошуками перспективних моделей бібліотечного розвитку сьогодні опікується ряд іранських фахівців...

...Останнім часом іранськими бібліотечними фахівцями детально аналізуються та активно запроваджуються фундаментальні положення, закріплені в чинних міжнародних і національних нормативно-правових актах, рішеннях і рекомендаціях професійних бібліотечних організацій, що регламентують діяльність сучасних бібліотек. Насамперед такої міжнародної організації, як ЮНЕСКО, яка активно працює над розробленням сучасних стандартів, які б забезпечували загальний доступ до інформації і знань⁴. В іранську бібліотечну практику упроваджуються рекомендації й стандарти ІФЛА, у яких чітко виписані адекватні сучасним вимогам основні соціальні функції книгозбірні XXI ст.

Про високі темпи модернізаційної діяльності в бібліотечно-інформаційній галузі Ірану говорять дані ІФЛА. Станом на 2010 р. в Ісламській Республіці Іран з населенням 66 429 284 осіб налічувалося 33 200 000 користувачів Інтернету. Поширення Інтернету становило 43,2 %. У країні 41–60 % публічних бібліотек пропонували доступ до Інтернету своїм користувачам. Для університетів і державних бібліотек цей показник становив 81–100 %, а для шкільних бібліотек – 20 %⁵.

Іранські фахівці дедалі частіше звертають увагу на проблеми розширення й піднесення якості бібліотечних послуг, створення комфортного бібліотечного середовища, на поєднання всіх видів обслуговування (у тому числі з використанням інноваційних технологій) з

---

⁴ Communication and Information Activities // United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. – Mode of access: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=19488&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

⁵ Iran IFLAworld report 2010 // IFLA. – Mode of access: http://www.ifla-world-report.org/cgi-bin/static.ifla_wr.cgi.

метою найповнішого задоволення запитів сучасного споживача якісним інформаційним продуктом.

...На пріоритети інформаційно розвинутої країни орієнтована й політика іранського уряду. Останній чітко позиціонує себе в системі відносин учасників інформаційного процесу: виробники – поширювачі – зберігачі – споживачі інформації, знань. З боку влади значну підтримку отримують ті суб'єкти, які здатні виробляти й обробляти інформацію, стимулювати її пошук, ефективно керувати інформаційними процесами.

Уряд країни чітко визначив пріоритетні напрями діяльності бібліотечної галузі:

- інформатизація бібліотек Ісламської Республіки Іран, формування корпоративної бібліотечної мережі;
- нарощування інформаційно-бібліотечних ресурсів й активне їх залучення до вирішення соціально-економічних проблем країни;
- реалізація програми «Пам'ять світу» щодо збереження й просування документної спадщини як частини культурної спадщини іранського народу;
- підвищення ефективності діяльності бібліотек, розширення спектра послуг, що надаються;
- подальше поглиблення взаємодії, координації й кооперації в діяльності бібліотек країни, розвиток міжрегіонального й міжнародного співробітництва;
- підготовка бібліотечних фахівців країни.

Перспективи бібліотек чітко окреслені й у п'ятому п'ятирічному плані розвитку Ісламської Республіки Іран на 1390–1394 рр. (2009/2010–2014/2015 рр.).

Іран першим в ісламському світі долучився до вирішення проблеми, пов'язаної зі створенням національного індексу наукового цитування. У 2001 р. розпочалися підготовчі роботи зі створення Баз даних індексу цитування наукових видань ісламського світу, зокрема з перськими журналами (Islamic World Science Citation Database, ISC). Згодом на зібранні в Рабаті (Марокко) було вирішено залучити до ISC видання арабською та англійською мовами. У жовтні 2008 р. на конференції в Баку (Азербайджан) 57 країн-членів Організації Ісламської Конференції (ОІК) вирішили створити Ісламський центр цитування (ISC), який базуватиметься в Ірані. Новостворена інституція фінансується іранським урядом. Він же і визначає політику ISC ⁶.

---

⁶ Wagdy Sawahel. Islamic countries to get own science citation index Science communication: Science publication. – Mode of access: <http://www.scidev.net/en/science-communication/science-publishing/news/islamic-countries-to-get-own-science-citation-inde.html>.

...ISC є інтегрованою системою, яка об'єднує гіперпосиланнями періодичні видання, університети, науково-дослідні установи й дає змогу одержувати широкий спектр наукометричних показників оцінки діяльності інституцій, дослідників. ISC формується з урахуванням можливості входження до міжнародних рейтингових систем. На початок 2012 р. центр охоплював понад 1,3 тис. журналів з 57 країн ісламського світу перською, арабською, англійською і французькою мовами. Користувачам надається доступ до повних текстів статей з природничих, технічних і гуманітарних наук. Структура ISC подібна до структури Web of Science. Її утворюють: Science Citation Index (використовується для аналізу якості публікацій); Journal Citation Reports (надає інформацію для визначення імпаکت-факторів періодичних видань); ISC's Current Contents (містить повні тексти журнальних статей); ISC's Alert (інформує про кількість цитувань); Conference (відображає матеріали конференцій). З 2004 р. ця база даних доступна через Інтернет ⁷.

Варто також зазначити, що у 2009 р. ISC розпочав співпрацю із Sciverce Scopus. Це дає змогу неангломовним дослідженням виходити на міжнародний рівень. Загалом, розглянута наукометрична платформа сприяє зміцненню співробітництва між ученими науково-технічних центрів й університетів різних держав ісламського світу ⁸.

Під державним патронатом перебувають і питання кадрового забезпечення бібліотечної галузі. З кожним роком в Ірані зростає кількість коледжів, університетів, які опікуються підготовкою бібліотекарів.

...Усі навчальні програми орієнтовані на підготовку висококваліфікованих бібліотечних працівників, здатних використовувати найновіші інформаційні технології, займатися формуванням сучасного бібліотечно-інформаційного ресурсу (який нині включає документи на різних носіях, і не тільки конкретної бібліотеки, а й інших інформаційних систем), його структуруванням, забезпечувати надання до нього доступу, допомагати користувачам вести оперативний пошук необхідної інформації та ефективно її використовувати.

Вкладаючи великі кошти в модернізацію бібліотечної галузі, іранська влада розуміє, що саме матеріально-технічні, технологічні параметри сучасної бібліотеки, підкріплені належним кадровим ресурсом, можуть забезпечити доступ до документа незалежно від його

---

⁷ Копанєва С. Національні індекси наукового цитування // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 4. – С. 29–35.

⁸ Mehrad J. The Islamic World Science Citation Center: A New Scientometrics System for Evaluating Research Performance in OIC Region // International Journal of Information Science and Management. – Vol. 8, № 2. – Mode of access: http://www.srlst.com/ijist/V8N2/ijism-V8N2_files/ijism82-1-10.%20.pdf.

місцезнаходження, уможливають одночасний доступ до ряду віддалених джерел інформації і взаємодію з іншими суб'єктами в мережевому середовищі. Лише технічно інтегрована в інформаційний простір бібліотека здатна забезпечувати обіг, їх ефективно використання в суспільстві.

...Іранські бібліотеки дедалі більше відходять від образу традиційної книгозбірні й перетворюються в динамічно прогресуючі центри інформації. Вони активно працюють над створенням власних інформаційних ресурсів, заповнюючи іранський сегмент в Інтернеті й, набуваючи статусу поліфункціональних бібліотечно-інформаційних центрів, виконують ряд соціально важливих функцій.

У такій інноваційній іпостасі бібліотечні установи Ірану не тільки забезпечують відтворення культурних форм нового суспільства, а й виступають його системоутворюючим чинником. Бібліотека ХХІ ст. здійснює розроблення ефективних стратегій і методів пошуку, структурування й надання знання. Вона долучається до організації знання, є його творцем, тобто бере участь у формуванні основного ресурсу суспільства знань, а значить, стає будівничим цього нового суспільства.

Сучасна іранська бібліотека, як і кожної конкретної країни, – це вже структурний елемент глобальної світової бібліотеки, яка не має фізичних кордонів, забезпечує передачу інформації про накопичені людством знання будь-якій людині й без будь-яких обмежень. Її інформаційна функція дедалі більше набуває орієнтуючого, аналітичного та оціночного характеру (*Дем'янюк Л. Формування інноваційної моделі наукової бібліотеки в Ісламській Республіці Іран // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 5. – С. 29–34*).